

Теоретична концепція інтенсифікації іноземного інвестування

АНОТАЦІЯ. У статті аналізуються теоретичні питання сутності поняття «інтенсифікація іноземного інвестування» на основі вивчення сформованих різними науковими школами поглядів на складові зазначеної термінологічної конструкції, зокрема, в першу чергу, «інтенсифікація» та «іноземне інвестування». Нагальна потреба у такому дослідженні зумовлена важливістю іноземного приватного капіталу як джерела прискорення відбудови української економіки на повоєнному етапі. Іноземні інвестиції є загальноновизнаним засобом не лише розширення доступу національних економік до фінансових ресурсів, але й запозичення ними новітніх технологій та «ноу-хау», що є неодмінною умовою структурної та якісної модернізації таких економік, підвищення їх продуктивності й конкурентоспроможності на глобальних ринках товарів та послуг. Тому вирішення завдань покращення інвестиційного клімату та впровадження стимулів для збільшення притоку іноземного капіталу в національну економіку є важливим елементом економічної політики переважної частини країн світу. У той же час не меншою є значущість завдання збільшення віддачі від іноземних інвестицій в контексті посилення позитивного соціально-економічного ефекту від таких інвестицій для приймаючих країн. Особливої ваги набуває ефективне розв'язання зазначеної проблеми в умовах загальносвітової економічної рецесії, що зараз триває та супроводжується звуженням глобальних потоків іноземних інвестицій та, відповідно, зростанням конкурентної боротьби за них між державами світу. Результативне провадження діяльності, спрямованої на одночасне нарощення притоку іноземних інвестицій та збільшення їх соціального ефекту, що саме й є корінним змістом інтенсифікації іноземного інвестування, потребує наукового осмислення економічної сутності цієї категорії, надання їй чіткого та зрозумілого визначення. Вирішення цих питань є необхідною передумовою визначення системи показників, які уможливають кількісну оцінку рівня інтенсифікації іноземного інвестування, науково-обґрунтованого планування з її підвищення. Виявлене розмаїття підходів, визначень, думок у розумінні сутності та механізмів інтенсифікації як такої, та інвестиційної діяльності зокрема, дало змогу дійти висновків про незавершеність формування теорії у цьому питанні та необхідність її подальшого уточнення й розробки. Систематизація різних підходів до визначення понять «інтенсифікація», «іноземне інвестування» уможливило їх обґрунтоване з'єднання в єдину конструкцію та розкриття її економічної сутності. Виходячи з наведених у дослідженні висновків запропоновано авторське визначення вищезгаданого поняття як «такого стану іноземного інвестування, при якому забезпечується формування більшого соціального ефекту на одиницю іноземних інвестицій у порівнянні з його значенням, досягнутим в інший проміжок часу».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтенсифікація, іноземні інвестиції, приватний іноземний капітал, соціальний ефект, економічний розвиток, система, процес, інтенсифікація іноземного інвестування

¹ Грамотнєв Віталій Едуардович — кандидат економічних наук, заступник директора Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна». Сфера наукових інтересів: міжнародні економічні відносини, прямі іноземні інвестиції, підходи й методи їх залучення. Електронна адреса: gramotnev.vitaliy@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2511-4649>

Вступ

Іноземне інвестування є важливим фактором зростання світової економіки. Його вплив на економічне зростання в глобальному масштабі та в рамках окремо взятої національної економіки в останні десятиліття глибоко вивчається вченими-економістами, фахівцями міжнародних фінансових організацій, експертами — практиками ринку. Зокрема, згідно з висновками дослідників МВФ² прямі іноземні інвестиції стали важливим джерелом приватного зовнішнього фінансування для країн, що розвиваються, а їх позитивний вплив не обмежується розвитком виробничого потенціалу, але також є інструментом трансферу технологій, навичок, інновацій, провідних організаційних та управлінських практик тощо.

Враховуючи викладене, за мету цього дослідження було обрано виділення сутності процесу інтенсифікації іноземного інвестування і, на цій основі, відповідного визначення. Для вирішення поставленого завдання було застосовано сукупність загально-наукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: узагальнення та порівняння — для визначення та уточнення сутності понять інтенсифікація та інтенсифікація іноземного інвестування; графічний — для унаочнення представлення інформації тощо.

Загальноприйнятим терміном, що застосовується науковцями, дослідниками та практиками інвестиційного ринку для визначення вищезгаданої діяльності є сполучення віддієслівного іменника «залучення» у зв'язці зі словосполученнями «іноземних інвестицій», «приватного іноземного капіталу» тощо. Однак, на думку автора, зміст зазначеного терміну зосереджений, переважно, на інтерпретації сутності лише одної частини вищезгаданої діяльності — спрямованої на збільшення обсягу іноземних інвестицій. При цьому поза межами уваги лишаються кроки та заходи, зорієнтовані на регулювання якісних ознак іноземного капіталу, що є об'єктом залучення. Оскільки термін «залучення іноземних інвестицій» не повністю охоплює весь спектр напрямів діяльності, він не спроможний повноцінно передати не лише її сутність, а й остаточну мету, що полягає у досягненні максимального соціально-економічного ефекту для приймаючої економіки.

Конструкцією, за допомогою якої можна найбільш повно інтерпретувати зміст вищезазначеної діяльності, є поєднання термінів «інтенсифікація» та «іноземного інвестування». Втім, аналіз джерел свідчить, що існуюче енциклопедичне визначення поняття «інтенсифікація» має здебільшого загальнонауковий зміст, а загальноприйнятою практикою вживання зазначеного терміну є його використання як синоніму, близького до термінів «посилення», «підвищення», «активізація» та інше. Окрім цього, природа згаданої категорії має двійстий характер: з одного боку,

² Karl P. Sauvant. Foreign Direct Investment in Developing Countries. *Finance and Development*. 1999, Vol. 36, № 1. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/03/mallampa.htm>

під нею розуміють інтенсивність якихось процесів чи явищ, що підвищилась, з іншого — діяльність, спрямовану на підвищення інтенсивності.

Використання в наукових публікаціях терміну «інтенсифікація» у зв'язку зі словосполученням «іноземних інвестицій» також не має однозначного тлумачення, оскільки частина авторів визначає іноземні інвестиції як певну речову і навіть відчутну категорію, у т.ч. фінансові та матеріальні цінності. Однак, матеріальний предмет за своєю природою не може бути об'єктом інтенсифікації. Більш обґрунтованим виглядає застосування терміну «інтенсифікація» у поєднанні з категорією «іноземне інвестування» як об'єкту інтенсифікації. Втім, серед вчених й дослідників немає єдності щодо однозначного визначення поняття «іноземне інвестування», яке також потребує деталізації. Одночасно потребують уточнення питання визначення об'єктів та суб'єктів інтенсифікації у контексті іноземного інвестування, що є процесом з багатьма учасниками.

Передумови актуалізації проблеми

Іноземні інвестиції були одним із факторів розвитку України з перших років набуття нею незалежності. Так, до кінця 2022 року запаси прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку сягнули суми у понад 51,8 млрд. дол. США. Разом з тим слід зазначити, що ступінь впливу іноземного капіталу на економічний ріст нашої країни недостатній, оскільки запаси прямих іноземних інвестицій на душу населення в Україні багатократно нижчі відповідного показника не тільки для розвинених країн, але й у середньому по світу.

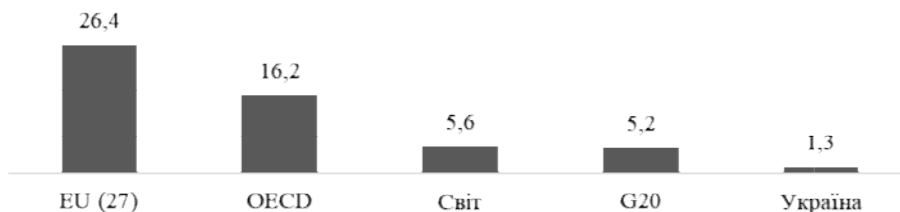


Рис. 1 Запаси прямих іноземних інвестицій на душу населення у 2022 році, у тис. дол. США на душу населення

Джерело: складено автором за ^{3,4,5}

³ ОЕСР Дані. URL: <https://stats.oecd.org>

⁴ Державна служба статистики, веб-сайт (2023) https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/kn/kn_0122_ue.xls

⁵ «Прямі іноземні інвестиції», Національний банк України, веб-сайт (2023) https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_y.xls

У своєму розвитку економіка України в останні роки, як і раніше, більшою мірою спиралась на внутрішній інвестиційний ресурс, ніж на кошти іноземних інвесторів, про що свідчать дані, наведені у Таблиці 1. Вони вказують на те, що питома вага іноземного капіталу, що й раніше, до 2017 року складала близько 1% в загальному обсязі інвестиційної діяльності, в пізніші роки впала до мінімуму, зокрема, до 0,1% у 2021 році. Слабкий стимулюючий вплив іноземного капіталу пов'язаний також із тим, що його «левова» частина зосереджена в секторах, що мають сировинний або низько-технологічний характер, а тому не справляють значного мультиплікативного ефекту на розвиток інших секторів економіки країни⁶.

Таблиця 1

**ПИТОМА ВАГА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ
КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ У 2017—2021 рр.**

№	Джерело	2021 р.	2020 р.	2019 р.	2018 р.	2017 р.
1	Власні кошти підприємств та організацій	69%	67%	68%	71%	70%
2	Кошти місцевих бюджетів	8%	10%	10%	9%	9%
3	Кошти державного бюджету	9%	9%	5%	4%	3%
4	Кредити банків та інші позики	5%	7%	7%	7%	5%
5	Кошти населення на будівництво житла	5%	5%	6%	6%	8%
6	Інші джерела фінансування	3%	2%	4%	3%	3%
7	Кошти інвесторів-нерезидентів	0,1%	0,4%	0,6%	0,3%	1,4%

Джерело — складено за даними ⁷

Ще одною причиною цього є вкрай нерівномірний регіональний розподіл іноземних інвестицій, що сконцентровані, переважно, в небагатьох традиційно — високоіндустріалізованих регіонах і не зробили помітного впливу на прискорення розвитку інших регіонів. Так, згідно з даними Національного банку України⁸, у 2021 році 71% усіх запасів прямих іноземних інвестицій було зосереджено лише у 6 регіонах: м. Київ, Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Львівській та Запорізькій областях.

⁶ Бабєць. І. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоевної відбудови. *Галицький економічний вісник*. 2023 № 1 (80). С. 134-135.

⁷ «Капітальні інвестиції», Державна служба статистики, веб-сайт (2023) https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm

⁸ «Прямі іноземні інвестиції», Національний банк України, веб-сайт (2023) https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_y.xlsx

На нинішньому етапі історії України значимість іноземних інвестицій як рушійної сили для відновлення України зросла багатократно. По-перше, тому що внутрішні інвестиційні ресурси українського бізнесу, питома вага яких до війни становила переважну частину загального обсягу капіталовкладень, з її початком різко скоротилися. Головною причиною цього стало те, що наслідки війни призвели до різкого погіршення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств. Зокрема, за підсумками 2022 року збитки підприємств зросли у 4 рази, що з урахуванням значного зниження прибутку призвело до скорочення фінансового результату до оподаткування у 24 рази⁹. Якщо розглядати збільшення частки збиткових підприємств як критерій оцінки тяжкості наслідків війни, то найбільше від її наслідків постраждали сільське господарство, фінансовий сектор, будівництво, готельний та ресторанний бізнес. Аграрний сектор залишається галуззю з найменшою часткою збитковості. Один із найвищих — приріст збитковості у сфері будівництва, що стало результатом заморожування нового, особливо, житлового будівництва та великих обсягів вимушених ремонтних робіт. Аналогічні тенденції призвели до погіршення операцій з нерухомістю, торгівля в якій була фактично «заморожена». Зазначена сфера, готельний та ресторанний бізнес були одними з найпроблемніших у плані збитковості ще за підсумками 2021 року, коли вони не встигли відновитися після карантинних обмежень, а до кінця минулого року ситуація у них стала найважчою порівняно з іншими секторами. У промисловості, незважаючи на «не найвищий» приріст частки збиткових підприємств, у 2022 році було сформовано найбільший негативний фінансовий результат, який становив майже половину від цього показника загалом по економіці. У той же час в ІТ, торгівлі, сільському господарстві та фінансовому секторі вдалося отримати позитивний фінансовий результат.

Можливості української казни в контексті здійснення державних інвестицій також значно звузились, оскільки практично всі доходи бюджету спрямовані на фінансування оборонних потреб. Так, минулого року доходи Зведеного бюджету України становили 2,196 трлн. грн., що на 534 млрд. грн., або на 32% більше, ніж 2021 року¹⁰. При цьому однією з найбільш помітних відмінностей бюджету 2022 року від попередніх років стала значна зміна в структурі джерел доходів. Найвагомішу роль відіграла допомога від міжнародних партнерів, тоді як частка податкових надходжень суттєво скоротилася.

Водночас, витрати Зведеного бюджету України в 2022 році зростали набагато більшими темпами, ніж доходи. Згадані витрати перевищили 3

⁹ Діяльність підприємств // Державна служба статистики України. — 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
¹⁰ Державні фінанси // Національний банк України. — 2022. URL: https://bank.gov.ua/files/macro/C_budget_y.xlsx

трлн. грн., що на 1,2 трлн. грн., або на 65% більше ніж за 2021 рік. Основними одержувачами додаткових бюджетних асигнувань стали: сфера оборони, підтримка громадського порядку, безпеки та функціонування судової системи, стимулювання економічної діяльності, реалізація загальнодержавних функцій. Помітно було розширено фінансування сфер охорони здоров'я, освіти, соціального захисту.

Загалом за минулий рік дефіцит за Зведеним бюджетом становив майже 845 млрд. грн., а за Державним — 915 млрд. грн. Профінансовано вказаний дефіцит бюджету, насамперед, за рахунок зовнішнього фінансування, якого минулого року вдалося залучити на суму 563 млрд. грн. Основною формою зовнішнього фінансування минулого року були позики міжнародних фінансових організацій, надані Україні майже 455 млрд. грн. Ще 116 млрд. грн. надійшло від іноземних урядів.

Перспективною метою Української держави є не стільки відновлення економіки у довоєнному розмірі та структурі, скільки виведення економіки нашої країни на принципово новий рівень масштабу та якості. Необхідною умовою досягнення цієї мети є активна участь іноземного капіталу, який, згідно зі світовим досвідом, є найважливішим каналом надходження в національну економіку не тільки, власне, фінансових ресурсів, але й сучасних технологій, провідних практик бізнес-адміністрування, «ноу хау» та інших стимулів розвитку.

Відомі міжнародні експерти сходяться на думці, що у післявоєнному економічному відновленні наша країна має більше покладатися на іноземні приватні інвестиції, а не на субсидії міжнародних партнерів чи позики міжнародних фінансових організацій. Допомога із закордону та кредити, в цілому, спроможні забезпечити підтримку загальної макроекономічної стабільності та фінансування ключових соціальних програм протягом воєнного часу. Втім, із настанням миру зазначені фінансові інструменти знову набудуть своєї першочергової функції як засобів стимулювання трансформації та інституційного зміцнення ринкової економіки й демократичних інститутів у нашій державі. Роль «локомотиву» відновлення української економіки, що має відбуватися у розумні терміни та на базі новітніх виробництв й технологій, має перебрати на себе приватний іноземний капітал. Аналогічної думки дотримуються фахівці рейтингового агентства Fitch, які, згадуючи план Маршалла стосовно післявоєнної реконструкції Європи, одночасно акцентують увагу на ризиках реалізації схожих програм у нашій державі та висловлюють переконання про визначальну роль іноземних приватних інвестицій у повоєнній реконструкції України¹¹. Значущість іноземного приватного капіталу як передумови розвитку країн світу на етапі постконфліктного відновлення

¹¹ «Reforming and Rebuilding: The Path That Ukraine's Reconstruction Will Follow», веб-сайт (2023) URL: <https://www.fitchsolutions.com/country-risk/reforming-and-rebuilding-path-ukraines-reconstruction-will-follow-22-08-2023>

стверджується у дослідженнях світових вчених та експертів-економістів^{12,13}. Аналогічні думки висловив колишній директор міжнародної консалтингової компанії «Делойт Консалтинг» Стів Леварн¹⁴, за переконанням якого донори та міжнародні фінансові організації банки не мають можливості надати Україні фінансові ресурси в обсязі, достатньому для повномасштабного відновлення. З цієї причини, на його думку, варто більше покладатися на приватний інвестиційний сектор.

Велику увагу вітчизняні економісти та закордонні фахівці приділяють питанню визначення обсягу інвестицій, необхідних для повоєнної реконструкції нашої держави, а також намагаються оцінити можливі джерела їх надходження. Відповіді на ці питання також є предметом досліджень експертів міжнародних фінансових організацій та органів влади України.

На даний момент, на погляд автора, одним з найбільш системних та комплексних документів, в якому вивчено масштаби наслідків війни для української економіки та зроблено попередню оцінку обсягу ресурсів, необхідних для усунення згаданих наслідків, є звіт «Швидка оцінка збитків та потреб для відбудови (RDNA2)»¹⁵. Згідно з висновками, яких дійшли автори зазначеного документу, сума коштів, яких потребує Україна для відновлення та реконструкції, сягає близько 411 мільярдів доларів США. Зазначений документ містить комплексне дослідження наслідків війни в Україні для двадцяти секторів української економіки. Відповідно до прогнозу, що є одним з висновків RDNA2, у 2023 році Україна потребує 14 мільярдів доларів інвестицій для першочергової реконструкції та відновлення.

Презентований влітку 2023 року Кабінетом Міністрів України план відновлення нашої держави «United 24»¹⁶ зазначає навіть більший прогноз потреби в інвестиціях та складається із низки документів, в яких досліджується ситуація практично у всіх ключових сферах та секторах української економіки. Орієнтовна сума коштів, необхідна для впровадження цього плану, складає близько 750 мільярдів доларів. США, які мають надійти до України у строк до 2032 року. Згадана сума розподілена на основні «національні програми», строк реалізації яких розрахований на наступні 10 років. Оцінка, що міститься у документі, складає

¹² «Post-conflict countries and foreign investment. Policy Brief: United Nations University» (Turner, N. Aginam, O., & Popovski), веб-сайт (2008) URL: https://collections.unu.edu/eserv/UNU:3066/pb08_08.pdf

¹³ «The investment climate in post-conflict situations. The World Bank, World Bank Policy Research Working Paper 4055», Mills R., & Fan, веб-сайт (2006) URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/e179860b-86b5-5168-946a-c6bb705f89fc>

¹⁴ «How Ukraine can 'build back better'», веб-сайт (2023) URL: <https://www.thebanker.com/How-Ukraine-can-build-back-better-1692257008>

¹⁵ «Україна — Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення», World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations, веб-сайт (2022) URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099062823034041908/P18017401fe8430010af21016afb4ebc8c4>

¹⁶ «Відновлення України», веб-сайт (2022) URL: <https://recovery.gov.ua/>

орієнтовно 60-65 мільярдів доларів США, які необхідно було залучити протягом 2023 року і ще близько 300 мільярдів — протягом другого етапу «швидкої реконструкції» до 2026 року, коли необхідно буде відновити найбільш чутливу інфраструктуру. Третя частина плану, що передбачає модернізацію економіки, додатково потребує орієнтовно 400 мільярдів доларів США, а термін її реалізації розрахований у проміжку між 2026 і 2032 роками.

Водночас слід зауважити, що обсяг глобальних інвестиційних потоків в умовах поточної світової економічної ситуації є суттєво обмеженим. Так, згідно з інформацією OECD¹⁷, розмір потоків прямих іноземних інвестицій у першій половині 2023 року був на 30% нижчим за аналогічний період 2022 року. Найбільший спад було зафіксовано у другому кварталі поточного року, коли проти того ж періоду минулого року обсяг потоків інвестицій скоротився на 44%. Окремою проблемою є невисока інвестиційна привабливість української економіки в поточному історичному моменті через об'єктивні передумови, головними з яких є високі ризики безпеки, що нині зберігаються.

Зважаючи на це, першорядну важливість для прискорення відновлення української економіки має не лише арифметичне нарощування кількості іноземних інвестицій, а й формування таких умов, за яких позитивний ефект від іноземного капіталу для зростання економіки України буде максимальним.

Класичні ефекти іноземного інвестування

Європейська комісія визнає прямі іноземні інвестиції як рушійну силу конкурентоспроможності та економічного розвитку¹⁸. У часи, коли світ стояв на порозі глобальної економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, фахівці Світового банку стверджували, що саме пожвавлення потоків прямих іноземних інвестицій має вирішальне значення для відновлення економіки в країнах, що розвиваються¹⁹. Такої ж думки дотримується переважна більшість представників світової економічної наукової спільноти, чиї дослідження свідчать про те, що прямі іноземні інвестиції можуть стимулювати економічний розвиток цільової країни та створювати більш сприятливе середовище для компаній, інвесторів, а також стимулювати розвиток економіки та суспільства.

¹⁷ ОЕСР ПІІ у цифрах: жовтень 2023 року. URL: <https://www.oecd.org//daf/inv/FDI-in-Figures-October-2023.pdf>

¹⁸ Foreign Direct Investments. European Commission URL: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/integration_market_openness/foreign-direct-investments-fdi_en

¹⁹ Ceyla Pazarbasioglu. Reviving FDI flows is crucial to economic recovery in developing economies URL: <https://blogs.worldbank.org/voices/reviving-fdi-flows-crucial-economic-recovery-developing-economies>

Зокрема, позитивний ефект від прямих іноземних інвестицій полягає у створенні нових робочих місць та нових можливостей для місцевого бізнесу, оскільки іноземні інвестори засновують нові компанії в інших країнах. У свою чергу, це сприяє збільшенню добробуту та розширенню купівельної спроможності місцевих мешканців, що, врешті-решт, формує передумови для загального зростання приймаючої економіки. Приплив іноземних інвестицій має безпосередній зв'язок із розвитком людського капіталу національної економіки, що прискорюється завдяки засвоєнню місцевими працівниками нових знань, практик та навичок. Приймаючи економіки також користуються перевагами трансферу ресурсів, в тому числі, фінансових, матеріальних, інформаційних тощо, в якості ефективного каналу передачі яких виступають іноземні інвестиції. Останні сприяють зменшенню ресурсо-місткості місцевих виробництв, внаслідок чого зростає конкурентоспроможність їх продукції на світовому ринку. Її посиленню також сприяє підвищення продуктивності робочої сили в приймаючій країні завдяки засвоєнню нею нових знань, впровадженню новітніх технологій та обладнання. З цього витікає ще один позитивний ефект іноземного інвестування, що полягає у зростанні валового національного доходу, що є інтегральним результатом збільшення кількості робочих місць та порівняно більших заробітних плат, що зазвичай спроможні запропонувати великі транснаціональні корпорації на внутрішньому ринку праці приймаючої країни.

У той же час, вчені наполягають на тому, що необхідно брати до уваги й негативні ефекти, що спроможні спровокувати іноземні інвестиції. Зокрема, йдеться про загрозу надмірного переведення в приймаючу економіку або створення у ній ресурсо-, трудомістких, енерго-неефективних виробництв, зокрема, у секторі добувної промисловості. Потенційним наслідком такого сценарію може бути зменшення стимулів для проведення в країні наукових та дослідно-конструкторських розробок, підвищення технологічної залежності. Ще одним небезпечним сценарієм іноземного інвестування є переведення в країну чи створення у ній екологічно-шкідливих виробництв, що загрожує не тільки погіршенням екологічної ситуації, але й стану здоров'я та якості життя громадян приймаючою країни. Неврахування іноземними інвесторами місцевих умов та особливостей національної економіки спроможне, в окремих випадках, спричинити спотворення її структури. Одним з найбільш загрозливих сценаріїв поведінки іноземних інвесторів є раптова та/або інтенсивна репатріація іноземного капіталу, а також виведення прибутків від інвестицій, що негативно впливає на рівень незалежності національної економіки та формує умови для істотного погіршення її стану. Надмірна присутність іноземних інвесторів на внутрішньому ринку зумовлює загострення на ньому конкуренції, одним з наслідків якої може стати витіснення та банкрутство національних підприємств малого та середнього бізнесу.

Зважаючи на це, загальноприйнятою практикою є зосередження урядами держав світу зусиль не лише на залученні якомога більших обсягів іноземних інвестицій, а й на максимізації їх позитивних соціально-економічних ефектів для національних економік та уникненні негативних наслідків. Реалізація згаданих завдань вимагає від урядів держав світу формування чіткої стратегії та сприятливого середовища, що спроможне запропонувати інвесторам необхідні стимули та захист інвестицій. Одним з найбільш пріоритетних напрямів згаданої діяльності є покращення інвестиційного клімату, в основі якого лежить створення стабільного та передбачуваного бізнес-середовища. Воно, зокрема, включає наявність прозорої нормативно-правової бази, чітких законів й економічної політики, а також послідовність їх впровадження. Невід'ємними ознаками сприятливого інвестиційного клімату вважаються також політична стабільність й мінімальний рівень корупції. Уряди держав світу з метою активізації діяльності іноземних інвесторів та їх пріоритетного залучення до певних секторів національних економік або регіонів пропонують іноземним інвесторам різні види та форми стимулів й податкових. Це можуть бути, зокрема, податкові канікули, знижені тарифи та звільнення від певних податків. Стимули також можуть включати гранти й субсидії для підтримки інвестицій у певні галузі чи регіони. Підвищення кваліфікації робочої сили є ще одним важливим напрямом діяльності урядів держав світу для залучення іноземних інвесторів, оскільки для останніх якості місцевих трудових ресурсів має важливе значення під час створення нових технологічних виробництв. Зважаючи на це, приймаючі країни здійснюють капітальні вкладення в освітні та навчальні програми, щоб забезпечити місцеву робочу силу навичками, необхідними для конкуренції на світовому ринку. Важливим інструментом Урядів, що уможливорює пріоритетне залучення іноземного капіталу у визначені регіони є вкладення державних інвестицій в їх інфраструктуру. Йдеться про об'єкти критичної інфраструктури, в тому рахунку транспортні мережі, енерго-, водопостачання та комунікаційні технології, що формують привабливе середовище для інвесторів. Менш матеріально відчутним, але не менш важливим для залучення іноземного капіталу є зміцнення міжнародного інвестиційного іміджу приймаючої країни. З цією метою держави світу розбудовують міцні партнерські відносини з іншими країнами, міжнародними організаціями та глобальними інвесторами, що водночас сприяє розвитку національного бізнес-середовища, а також збільшує доступність для приймаючої країни нових ринків й технологій. Підсумовуючи, залучення іноземних інвестицій передбачає чітку та скоординовану діяльність, зосереджену на створенні привабливого бізнес-середовища; формуванні чіткого переліку національних пріоритетів залучення інвестицій, в тому рахунку секторальних, регіональних, структурних; впровадженні стимулів, що створюють умови для реалізації за-

значених пріоритетів; підвищенні кваліфікації робочої сили; розвитку інфраструктури та зміцненні міжнародного іміджу. З наведеного можна зробити висновок, що вищезгадані заходи спрямовані одночасно на зміну кількісних характеристик: розмір притоку та запасів іноземних інвестицій; та їх якісних ознак, в тому рахунку, інституціонального рівня інвесторів, концентрації іноземного капіталу у певних секторах або регіонах. Враховуючи різнобічність завдань зазначеної діяльності, вона включає в себе багато елементів, в тому рахунку формування та реалізацію економічної політики в цілому та її окремих компонентів: податкової, інвестиційної, промислової політики, політики у сфері інновацій, розвитку інфраструктури, на ринку праці тощо.

Підходи до трактування сутності інтенсифікації іноземного інвестування

Процесу, в ході якого здійснюється як кількісне, так й якісне посилення спостережуваного явища, великою мірою відповідає термін «інтенсифікація». Енциклопедичне визначення цього терміну з роками зазнало певних змін. У радянські часи воно, здебільшого, мало політичне забарвлення та мало стосунок до термінів «праця» та «виробництво». Зокрема, в Українській радянській енциклопедії 1961 року видавництва, інтенсифікація праці визначена як «підвищення ступеню напруженості праці в процесі виробництва». При цьому сутність цього процесу полягає у «створенні більшої вартості за один й той самий проміжок часу у порівнянні з менш інтенсивною працею, особливо в капіталістичному суспільстві»²⁰.

Словник сучасної української мови, виданий у 2013 році НАН України, описує інтенсифікацію як дію, сутність якої полягає в тому, щоб «Робити інтенсивнішим, збільшувати інтенсивність чого-небудь, посилювати щось»²¹. Фінансово-економічний словник, виданий у 2007 році, визначає інтенсифікацію як «посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвості»²².

Одне з найбільш повних визначень, що включають в себе тлумачення з інших джерел, пропонує видана у 2002 році Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера²³. Згідно з нею, «інтенсифікація» — це «(фр. *intensificatio*, від латин. *intensio* — напруження, зусилля і *facio* — роблю) — 1. Посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвос-

²⁰ Українська радянська енциклопедія (УРЕ): у 12 томах. 1961 — Т. 5. С. 115.

²¹ Словник української мови : у 20-ти т. уклад. Л.В. Оліфіренко, Н.М. Заїка, І.В. Шевченко та ін. — Київ: Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України. 2013 — Т. 2. С. 366

²² Фінансово-економічний словник А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К.: Знання, 2007. С. 271

²³ Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера Р. С. Дяків [та ін.] — К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. — С. 401

ті. 2. І. виробництва — напрям у розвитку суспільного виробництва, за яким зростання його обсягу відбувається насамперед внаслідок науково-технічного прогресу, підвищення рівня організації виробництва, управління, ефективного використання технічних, матеріальних і трудових ресурсів. 3. Підвищення інтенсивності виробництва за допомогою більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу.»

Подібним чином термін «інтенсифікація» трактується й у дослідженнях багатьох сучасних науковців. Наприклад, К. Гончарова стверджує, що «інтенсифікація є напруженістю процесу, яка характеризується мірою віддачі кожного з використовуваних факторів, ресурсів, тобто є якісною характеристикою, що передає високу міру, ступінь сили, напруженості, насиченості якогось прояву чи процесу»²⁴. У статті Н. Покровської розглядається економічна сутність поняття «інтенсифікація виробництва» та пропонується визначити її як «системний процес застосування найбільш ефективних чинників з метою забезпечення безперервного приросту виробництва й підвищення його ефективності»²⁵.

У сучасних закордонних джерелах зустрічається використання терміну «інтенсифікація» у контексті сільського господарства. Наприклад, згідно з²⁶ інтенсифікація сільського господарства — це процес збільшення використання капіталу та робочої сили (наприклад, добрив, пестицидів, техніки) по відношенню до площі землі для розширення питомого виготовлення сільськогосподарської продукції із розрахунку на один гектар.

Розкриття змісту другої частини терміну, що розглядається в даній статті, а саме «іноземне інвестування», під яким розуміється окремий випадок інвестиційної діяльності, що здійснюється іноземним інвестором, знайшло порівняно більше поширення в науковій літературі та правовому полі. Питання функціонування іноземних інвестицій, їх залучення та особливостей функціонування в економіках приймаючих країн активно вивчались цілою низкою відомих іноземних та вітчизняних науковців, серед яких: Б. Губський, С. Захарін, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, А. Омельченко, А. Пересада, О. Федоренко, Н. Вознесенська, П. Мозіас, О. Рогач, С. Тесля, Л. Гітман, Д. Кейнс, Г. Марковіц, Ф. Моділіані, С. Хаймер, У. Шарп та інші. Зокрема, згідно із працею відомого англійського вченого Д. Кейнса «Загальна теорія зайнятості, процен-

²⁴ Гончарова К. Сучасні підходи до трактування поняття інтенсифікації виробництва. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції докторантів, молодих учених та студентів, м. Харків, 28 квітня 2017 року. — Х. : ФОП Панов А. М., 2017. — С. 208

²⁵ Покровська Н. Економічна сутність поняття «інтенсифікація виробництва». Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут» № 12 (2015). С. 224

²⁶ Eurostat Statistics explained. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Intensification>

ту й грошей» сутністю інвестицій є «приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності за певний період»²⁷.

У контексті іноземного капіталу український дослідник Б. Губський дає визначення прямих іноземних інвестицій як процесу вкладення капіталу з метою отримання підприємницького прибутку (доходу), та вкладень, які зумовлені довгостроковим економічним інтересом і забезпечують контроль інвестора над об'єктом інвестування²⁸.

Розглядати іноземні інвестиції як «матеріальні і нематеріальні капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку, за умови довготермінового економічного інтересу та наявності права брати участь в управлінських рішеннях» пропонує вітчизняний вчений С. Тесля у своїй статті²⁹. Одночасно, на думку знаного українського дослідника О. Рогача, іноземними інвестиціями є «реальні капіталовкладення в підприємства, землю, обладнання, технологію або послуги, що створюють матеріальну базу для розширення бізнесу за національні кордони»³⁰. У своїй докторській дисертації, присвяченій інвестиційній діяльності національних фірм за кордоном, відомий канадський економіст С. Хаймер трактує іноземні інвестиції як «термін, що описує операцію отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональної компанії у неї на батьківщині. Іншими словами контроль — це ключовий елемент ПІІ»³¹.

Визначення, що міститься у чинній редакції Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року тлумачить іноземні інвестиції як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту», а «іноземні інвестори — суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України...»³². Утім, зазначений закон не дає чіткого визначення поняттю «іноземне інвестування», що згадане у самій його назві. Відсутнє воно також й у Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560³³.

²⁷ Кейнс Д. Загальна теорія зайнятості, проценту й грошей. — М., 1978. — С. 45—178.

²⁸ Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. — К.: «Наукова думка», 1998. — С. — 391.

²⁹ Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.3. — С. 131-139.

³⁰ Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: [Підручник] / О. І. Рогач. — К.: Либідь, 2005. — С. 131-139.

³¹ Hymer, Stephen H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment / Hymer, Stephen H. — (MIT Press), 1976. — С. 253.

³² Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>

³³ Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

Сполучені у різних поєднаннях терміни «інтенсифікація» та «інвестиції» чи «інвестиційна діяльність» зустрічаються у різних зарубіжних і вітчизняних авторів. Зокрема, І. Стефанів у своїй статті наголошує на незаперечній необхідності інтенсифікації інвестиційних процесів в Україні і, в контексті іноземних інвестицій, пропонує з метою збільшення обсягів зовнішніх прямих інвестицій низку заходів, що мають включати наповнення економіки фінансовими ресурсами, різні кроки щодо фіскального стимулювання інвестиційної діяльності та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання³⁴.

Розглядати інтенсифікацію інвестиційної діяльності як основу стійкого розвитку регіону пропонує український дослідник А. Жученко у своїй статті «Теоретичні основи стійкого розвитку регіону на основі інтенсифікації інвестиційної діяльності з розробкою математичних методів експертно-статистичного оцінювання»³⁵. Однак головний акцент у згаданій публікації зроблений на розробці математичних методів оцінювання інвестиційного клімату, остаточною метою якого є реалізація інвестиційної політики, що дала б змогу активізувати інвестиційні процеси.

Гіпотеза про тотожність понять інвестиційної активності та інтенсивності здійснення інвестицій обговорюється у статті вітчизняної дослідниці Л. Бушковської. З цього припущення витікає й тотожність понять активізації та інтенсифікації здійснення інвестицій³⁶.

Питання формування в Україні державної фінансової політики інтенсифікації інвестиційної діяльності розглянув український економіст Ю. Мискін у своїй публікації. Зазначений автор визначає її як систему організаційно-правових заходів держави у сфері накопичення капіталу як активу та стимулювання його ефективного використання³⁷.

За переконанням литовської дослідниці А. Шимеліте метою державної політики інтенсифікації прямих іноземних інвестицій є не лише збільшення розміру потоків зазначених інвестицій, а й підвищення їхньої якості. Актуальність останнього авторка пов'язує з тим, що не всі іноземні інвестиції однаково корисні, а деякі з них можуть призвести до негативних ефектів для економіки, що приймає. Як один із подібних згадується скорочення кількості середніх і малих бізнесів, які не здатні

³⁴ Стефанів, І. Ф. Методи інтенсифікації інвестиційних процесів в Україні / Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. — Том 14. — №1. — С. 345

³⁵ Жученко А. Теоретичні основи стійкого розвитку регіону на основі інтенсифікації інвестиційної діяльності з розробкою математичних методів експертно-статистичного оцінювання. *Причорноморські економічні студії*. — 2017. — Вип. 16. — С. 110

³⁶ Бушковська Л. Б. Оцінка інвестиційного процесу підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. — 2015. — № 5(1). — С. 96

³⁷ Yurii Myskin (2023) Analysis of the stage of formation of the state financial policy of intensification of investment activity in Ukraine, *Economics & Education* 8(1) С. 45-51

витримати конкуренцію з іноземними інвесторами-транснаціональними корпораціями та змушені закритися³⁸.

Зважаючи на розмаїття підходів різних вчених та дослідників до понять «інтенсифікація» та «іноземне інвестування», спробуємо встановити визначення цих термінів, виходячи з наявних визначень споріднених термінів та з урахуванням особливостей семантики і вживання українських віддієслівних іменників у науковій мові.

Лінгвістичне підґрунтя поняття інтенсифікація іноземного інвестування

Насамперед, слід зазначити, що роль і місце у сучасній українській науковій термінології віддієслівних іменників та, зокрема, іменників іншомовного походження є предметом активного наукового пошуку вітчизняних лінгвістів та вчених різних напрямів наукової сфери. Зокрема, В. Пілецький у своєму дослідженні³⁹ звертає увагу на те, що проблема недостатньо організованого застосування різних форм віддієслівних іменників має давню історію, посиляється на працю із зазначеної теми В. Сімовича, видану ще у 1924 році, та наголошує, що ситуація у цьому питанні й по сьогоднішній день лишається неврегульованою. На думку автора, віддзеркаленням положення справ у цьому напрямі є двоїстий характер енциклопедичних визначень та підходів авторів до трактування поняття «інтенсифікації», наведених вище. Частина словників інтерпретує «інтенсифікацію» як дію, спрямовану на посилення інтенсивності об'єкту, в якості якого може бути процес, явище або їх окремі ознаки. Інша частина джерел ототожнює інтенсифікацію зі ступенем напруженості, інтенсивності процесу. Таким чином, у визначенні поняття змішується діяльність та її результат. Про те, що заплутаність з визначенням поняття «інтенсифікації» є лише окремим випадком ширшої проблеми, свідчать висновки О. Кочерги, яка у тезах своєї доповіді⁴⁰ зазначає про поширеність недоброякісної практики змішування процесів та наслідків у визначенні термінів. Одним з шляхів унормування згаданої невизначеності, що одночасно сприятиме більш точній передачі термінами сутності їх предметів, а з іншої — сприятиме зміцненню національної словотвірної ідентичності в термінології, стала пропозиція використовувати при утворенні віддієслівних іменників у першу чергу суфікс -нн-

³⁸ Agnė Šimelytė (2013) The Characteristics of Foreign Direct Investment Intensification Policy, Economics & Education 23 С. 96-97

³⁹ Пілецький В. Назви опредметнених дій у науково-технічній термінології / Володимир Пілецький // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2002. — № 453. — С. 215

⁴⁰ Кочерга О. Ще раз про псевдосинонімію в українській науковій мові / Кочерга О. // Проблеми української науково-технічної термінології: 4-а міжнародна наукова конференція: тези доповіді — Львів, 1996. С. — 13

замість іншомовних -ація, -ізація»⁴¹. На думку автора цієї пропозиції, це сприятиме більш розбірливому передаванню віддієслівними іменниками значення дії або події, або наслідку дії. Одночасно інші лінгвісти наголошують на тому, що мова йде не про механічну заміну словоформ з певними суфіксами на словоформи з іншими суфіксами, а про їх доповнення одна одною, оскільки кожна словоформа посідає своє місце в термінології та означає певний клас понять.⁴² Багата варіативність словотворення української мови, що надає широкі можливості для точної передачі від дієслівними іменниками сутності дій, їх наслідків або процесів та їх наслідків, стверджується у статті І. Корнейко та М. Пилипенка.⁴³

Спробуємо застосувати згадані пропозиції на прикладі дієслова, що є кореневим для віддієслівного іменника «інтенсифікація», тобто «інтенсифікувати». Відповідно до Українського лінгвістичного порталу⁴⁴ йому одночасно притаманні властивості недоконаного й доконаного виду. Тобто воно спроможне позначати дію завершеного виду, що має призвести до зміни стану об'єкта дії — процес має стати інтенсивним, тобто набути певного ступеня інтенсивності. Водночас за допомогою дієслова «інтенсифікувати» можна передати зміст дії, яка не завершується, повторюється, продовжується без отримання остаточного, кінцевого результату. Ця варіативність дієслова підсилюється в разі утворення від нього іменників шляхом додавання різних суфіксів та проілюстрована на рис. 2. Зокрема, застосування суфіксу -нн- дає іменник «інтенсифікування», значення якого, в першу чергу, визначається ознакою дієслова «інтенсифікувати» як дії непевної часової межі, наслідок якої не настає. Тому визначити його можна як діяльність з посилення інтенсивності, тобто фактично нескінченний процес. У випадку використання суфіксу -ація підсилюється завершений характер дієслова «інтенсифікувати», внаслідок чого утворений в такий спосіб віддієслівний іменник «інтенсифікація» більше тяжіє до визначення стану інтенсивності певних якісних ознак процесу та відповідає на питання — наскільки він є інтенсивним у координатах вимірювання зазначених ознак.

Аналогічним чином розберемося з визначенням поняття «іноземне інвестування». Згідно зі статтею М. Вакуленка⁴⁵ українські дієслова із суфіксами а/я та ува/юва, до яких відноситься «інвестувати», мають

⁴¹ Колібаба Л. Семантико-функціональна характеристика суфіксів іменників дії в аспекті дивергенції // *Українська мова*. — 2005. — № 3. — с. 27–37

⁴² С. Левіна. Моделювання дієслів і віддієслівних іменників від абстрактних іменників іншомовного походження на -ці(я). Термінологія. 2006, Номер 559. С. 14

⁴³ І. Корнейко, М. Пилипенко. Україномовні терміни з процесуальними значеннями. *Вісник Національного університету — Львівська політехніка*, Серія — Проблеми української термінології, 2013, №985, С. 39

⁴⁴ Український лінгвістичний портал. Український мовно-інформаційний фонд НАН України URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

⁴⁵ Вакуленко М. Проблеми вживання віддієслівних іменників в українській науковій мові. *Studia linguistica*: 36. наук. праць, вип.4. — К. : Видавн.-поліграф. центр „Київський університет”, 2010. —С. 353–359

недоконаний вид, тобто відповідна дія є в цілому недоконаною. Поєднання подібних дієслів з фіналлю ~ування/~ювання трансформує недоконаний вид дієслова у тривалу й в цілому недоконану дію відповідного віддієслівного іменника. Це наводить на висновок, що поняття «іноземне інвестування» можна, з урахуванням попередньо наведених визначень «іноземний інвестор» та «іноземні інвестиції», інтерпретувати як вкладення іноземними інвесторами цінностей в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту».

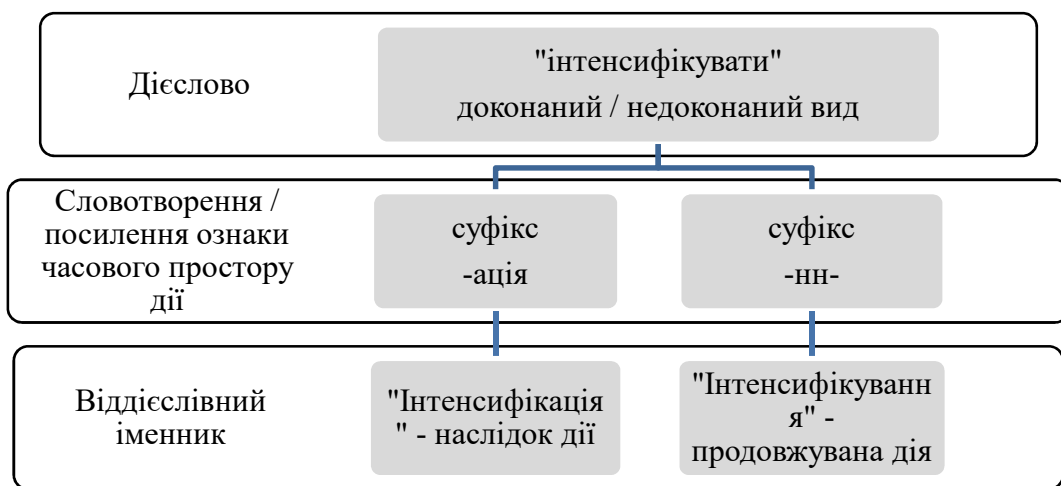


Рис. 2 Вплив різних суфіксів на значення утворюваних з їх використанням віддієслівних іменників на прикладі дієслова «інтенсифікувати»

Джерело: розроблено автором

Поєднання отриманих вище визначень «інтенсифікації» та «іноземне інвестування» в єдину та узгоджену конструкцію вимагає уточнення, рівень інтенсивності або ступінь напруженості яких саме якісних ознак процесу іноземного інвестування характеризуватиме зазначена конструкція. Для цього зобразимо схематично модель інвестиційного процесу, окремим випадком якого є іноземне інвестування, за допомогою рис. 3.

З рисунку та раніше наведеного визначення «іноземного інвестування» слідує, що одними з найважливіших ознак, що можуть характеризувати ступінь напруженості, інтенсивності вкладення інвестицій іноземним інвестором, є не тільки розмір прибутку, отриманого ним від експлуатації інвестиційного об'єкту, але й створюваний в цьому процесі соціальний ефект.

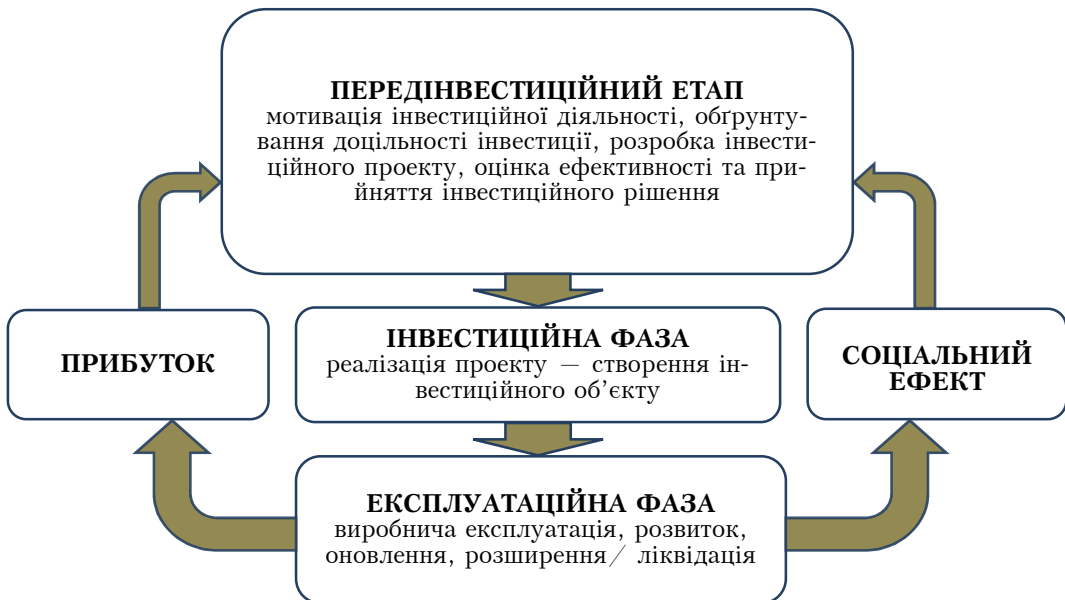


Рис. 3 Модель організації інвестиційного процесу

Джерело: складено автором за ⁴⁶ та ⁴⁷

Досліджуючи сутність останнього явища Г. Виноградова⁴⁸ зазначає, що він є результатом діяльності інвестора, яку останній провадить з метою отримання прибутку. При чому соціальний ефект має суспільний характер, адже всі члени суспільства є бенефіціарами таких форм згаданого ефекту як створення нових або збереження старих робочих місць, зростання продуктивності виробничого процесу, розбудова інфраструктури, підвищення податкових відрахувань та, відповідно, доходів бюджету, за рахунок яких може бути покращене фінансування соціальних бюджетних програм тощо.

Втім, слід зазначити, що чіткого визначення сутності соціального ефекту, поняття якого введено законодавцем у згаданих законах України «Про режим іноземного інвестування» та «Про інвестиційну діяльність», поки не має. Про це, зокрема, наголошує у тезах своєї доповіді О. Суц⁴⁹ та підкреслює проблему відсутності тлумачення в українському

⁴⁶ Череп А.В. Інвестознавство. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2006. — С. — 60

⁴⁷ Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник. — К.: ЦУЛ, 2009. — С. — 256

⁴⁸ Виноградова Г. Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання. Право України. — 2000. — № 1. — С. 69

⁴⁹ Суц О. П. Категорія «соціальний ефект» у правовому регулюванні інвестиційної діяльності. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, Харків. 2016. — С. 110—113

законодавстві закріпленої ним категорії «соціальний ефект інвестицій». Погоджуючись із цим твердженням, слід зазначити, що в рамках даного дослідження самого факту визнання дослідниками та національним законодавством наявності соціального ефекту інвестиційної діяльності вже достатньо, щоб визначити його ознакою цього процесу, за рівнем прояву, виразності якої можна оцінити інтенсифікацію іноземного інвестування, як окремого випадка згаданої діяльності. Більш ґрунтовне вивчення типів та форм соціального ефекту може бути предметом додаткових досліджень.

Математична інтерпретація інтенсифікації іноземного інвестування

Дослідимо зв'язок інтенсифікації іноземного інвестування, виразності соціального ефекту та іноземних інвестицій із застосуванням математичних методів, що дасть змогу виділити сутність інтенсифікації. Представимо загальний випадок функціонального зв'язку припливу іноземних інвестицій в економіку країни та соціального ефекту від їх вкладення для такої економіки наступним виразом:

$$E = f(\text{Inflow}_{\text{FI}}),$$

де $\text{Inflow}_{\text{FI}}$ — сума припливу іноземних інвестицій в економіку країни протягом певного періоду часу, а E — соціальний ефект від вкладення зазначених іноземних інвестицій в національну економіку, одержаний протягом згаданого часу.

При цьому простий арифметичний ріст суми припливу іноземних інвестицій за інших незмінних умов веде до пропорційного росту ефекту або може супроводжуватись його зменшенням, що можна назвати екстенсифікацією іноземного інвестування. У разі інтенсифікації цього процесу той самий за обсягом приплив іноземних інвестицій сприятиме формуванню більш виразного ефекту.

Графічно проілюструвати варіанти зв'язку між згаданими змінними можна за допомогою рис. 2, на якому пропорційному зростанню соціального ефекту від іноземних інвестицій для приймаючої економіки або його зменшенню відповідає визначення екстенсифікація, а умовою інтенсифікації є випереджальне зростання такого ефекту.



Рис. 4. Графічне зображення інтенсифікації іноземного інвестування

Джерело: складено автором

Описуючи проілюстрований зв'язок у в математичних термінах, введемо коефіцієнт пропорційності, що розраховується наступним чином:

$$n = \text{Inflow}_{\text{FI}}^{t+1} / \text{Inflow}_{\text{FI}}^t,$$

де n — коефіцієнт пропорційності, а $\text{Inflow}_{\text{FI}}^t$ та $\text{Inflow}_{\text{FI}}^{t+1}$ — обсяги припливу іноземних інвестицій в економіці приймаючої країни у різні періоди часу. У разі екстенсифікації іноземного інвестування остерігатиметься залежність виду:

$$E^{t+1} \leq n * E^t,$$

де E^t та E^{t+1} — соціальний ефект від вкладення зазначених іноземних інвестицій в національну економіку, одержаний у ті ж періоди часу, що й $\text{Inflow}_{\text{FI}}^t$ та $\text{Inflow}_{\text{FI}}^{t+1}$. Однак у разі інтенсифікації іноземного інвестування залежність матиме наступний вигляд:

$$E^{t+1} > n * E^t.$$

Отже інтенсифікованим іноземне інвестування буде вважатися тоді, коли приріст соціального ефекту від іноземних інвестицій для приймаючої економіки буде більшим за приріст обсягу таких інвестицій. Іншими словами, кажучи умовно, якщо сьогодні вкладення іноземним інвестором кожних 100 тис. доларів в економіку певної країни створює два робочих місця, а наступного року та ж сама інвестиція призвела до появи 3 робочих місць, то іноземне інвестування є інтенсивним.

Таким чином, інтенсифікацію іноземного інвестування слід визначити як такий стан іноземного інвестування, при якому забезпечується формування більшого соціального ефекту на одиницю іноземних інвестицій у порівнянні з його значенням, досягнутим в інший проміжок часу. Зазначений стан є якісною ознакою іноземного інвестування та характеризує виразність соціального ефекту інвестиційної діяльності іноземних інвесторів. При цьому інтенсифікація є результатом інтенсифікування, як діяльності, спрямованої на посилення інтенсивності.

Висновки

Проведене дослідження дало змогу дійти наступних висновків. На поточному етапі перебігу війни відновлення економіки України потребує не тільки екстенсивного нарощення обсягу іноземних інвестицій, але ще й такого підвищення якісних характеристик іноземного інвестування, тобто ступеня його інтенсивності, що дало б змогу одержати прискорене зростання соціального ефекту від зазначеної діяльності іноземних інвесторів для економіки держави. Втім термінологічний апарат вітчизняної економічної науки поки що не містить чітких визначень понять «інтенсифікація», «іноземне інвестування», «соціальний ефект іноземного інвестування». Їх багатозначність вносить плутанину та унеможливорює науково-обґрунтовану оцінку рівня інтенсивності зарубіжного інвестування та визначення напрямів діяльності щодо її збільшення. У ході дослідження встановлено, що дана проблема є окремим випадком загального стану української наукової термінології, який характеризується недостатньо організованим застосуванням різних форм віддієслівних іменників. Проведений на основі напрацювань вітчизняних лінгвістів морфологічний аналіз дав змогу уточнити й розділити сутність категорій та «інтенсифікування» та «інтенсифікація», визначивши, що в першому випадку йдеться про незавершену діяльність, що триває, а в другому — про досягнутий стан процесу як результату діяльності, спрямованої на підвищення інтенсивності. Аналогічним шляхом уточнено поняття іноземного інвестування, що полягає у вкладенні іноземними інвесторами цінностей в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. На основі аналізу моделі інвестиційного процесу та досліджень українських економістів запропоновано розглядати виразність соціального ефекту як якісну характеристику процесу іноземного інвестування, яка дає змогу кількісно оцінити ступінь інтенсивності діяльності іноземних інвесторів. Запропоноване автором математичне представлення функціонального зв'язку припливу іноземних інвестицій та динаміки їхнього соціального ефекту дало можливість сформулювати з раніше уточнених термінів цілісну конструкцію «інтенсифікація іноземного

інвестування». При цьому запропоновано авторське визначення цієї категорії як характеристики такого стану іноземного інвестування, при якому забезпечується безперервне формування більшого соціального ефекту за той самий проміжок часу на одиницю іноземних інвестицій порівняно з менш інтенсивним іноземним інвестуванням. Отримані результати відкривають перспективи подальшого наукового пошуку принципів інтенсифікації іноземного інвестування, її моделей, видів та форм соціального ефекту іноземного інвестування тощо.

Список літератури

1. «Eurostat Statistics Explained.» Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Intensification>.
2. «Foreign Direct Investments.» European Commission. URL: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/integration_market_openness/foreign-direct-investments-fdi_en.
3. «How Ukraine Can ‘Build Back Better’.» The Banker, 2023. URL: <https://www.thebanker.com/How-Ukraine-can-build-back-better-1692257008>.
4. «Reforming and Rebuilding: The Path That Ukraine’s Reconstruction Will Follow.» Fitch Solutions, 2023. URL: <https://www.fitchsolutions.com/country-risk/reforming-and-rebuilding-path-ukraines-reconstruction-will-follow-22-08-2023>.
5. Hymer, Stephen H. *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. Cambridge: MIT Press, 1976.
6. Mills, Robin, and Fan. «The Investment Climate in Post-Conflict Situations.» World Bank Policy Research Working Paper 4055. The World Bank, 2006. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/e179860b-86b5-5168-946a-c6bb705f89fc>.
7. Myskin, Yurii. «Analysis of the Stage of Formation of the State Financial Policy of Intensification of Investment Activity in Ukraine.» *Economics & Education* 8, no. 1 (2023): 45-51.
8. Pazarbasioglu, Ceyla. «Reviving FDI Flows is Crucial to Economic Recovery in Developing Economies.» The World Bank. URL: <https://blogs.worldbank.org/voices/reviving-fdi-flows-crucial-economic-recovery-developing-economies>.
9. Sauviant, Karl P. «Foreign Direct Investment in Developing Countries.» *Finance and Development* 36, no. 1 (1999). URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/03/mallampa.htm>.
10. Їбimelytè, Agnè. «The Characteristics of Foreign Direct Investment Intensification Policy.» *Economics & Education* 23 (2013): 96-97.
11. Turner, N., O. Aginam, and V. Popovski. «Post-Conflict Countries and Foreign Investment.» Policy Brief: United Nations University, 2008. URL: https://collections.unu.edu/eseriv/UNU:3066/pb08_08.pdf.
40. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations. «Україна — Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення.» Веб-

- сайт, 2022. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099062823034041908/P18017401fe8430010af21016afb4ebc8c4>.
12. «Відновлення України.» Recovery, 2022. URL: <https://recovery.gov.ua/>.
13. «Державні фінанси.» Національний банк України, 2022. URL: https://bank.gov.ua/files/macro/C_budget_y.xlsx.
14. Бабець, І. «Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови.» *Галицький економічний вісник* 1, по. 80 (2023): 134-135.
15. Бушовська, Л. Б. «Оцінка інвестиційного процесу підприємств.» *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки* 5, по. 1 (2015): 96.
16. Вакуленко, М. «Проблеми вживання віддієслівних іменників в українській науковій мові.» *Studia linguistica: Збірник наукових праць* 4 (2010): 353-359.
17. Виноградова, Г. «Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання.» *Право України* 1 (2000): 69.
18. Гончарова, К. «Сучасні підходи до трактування поняття інтенсифікації виробництва.» In *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції докторантів, молодих учених та студентів, м. Харків, 28 квітня 2017 року*, 208. Харків: ФОП Панов А. М., 2017.
19. Губський, Б. В. *Інвестиційні процеси в глобальному середовищі*. Київ: Наукова думка, 1998.
20. Державна служба статистики. «Офіційний портал Державної служби статистики України.» URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/kn/kn_0122_ue.xls.
21. Діяльність підприємств. Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.
22. Дяків, Р. С., et al. *Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера*. Київ: Міжнародна економічна фундація, 2000.
23. Жученко, А. «Теоретичні основи стійкого розвитку регіону на основі інтенсифікації інвестиційної діяльності з розробкою математичних методів експертно-статистичного оцінювання.» *Причорноморські економічні студії* 16 (2017): 110.
24. Загородній, А. Г., і Г. Л. Вознюк. *Фінансово-економічний словник*. Київ: Знання, 2007. Стор. 271.
25. Закон України Про інвестиційну діяльність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
26. Закон України Про режим іноземного інвестування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
27. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України, 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm.
28. Кейнс, Джон М. *Загальна теорія зайнятості, проценту й грошей*. Москва: Прогресс, 1978.
29. Колібаба, Л. «Семантико-функціональна характеристика суфіксів іменників дії в аспекті дивергенції.» *Українська мова* 3 (2005): 27-37.
30. Корнейко, І., М. Пилипенко. «Україномовні терміни з процесуальними значеннями.» *Вісник Національного університету — Львівська політехніка, Серія — Проблеми української термінології* 985 (2013): 39.

31. Кочерга, О. «Ще раз про псевдосинонімію в українській науковій мові.» In *Проблеми української науково-технічної термінології: 4-а міжнародна наукова конференція: тези доповіді*, 13. Львів, 1996.
32. Левіна, С. «Моделювання дієслів і віддієслівних іменників від абстрактних іменників іншомовного походження на –ці(я).» *Термінологія* 559 (2006): 14.
33. Майорова, Т. В. *Інвестиційна діяльність: підручник*. Київ: Центр учбової літератури, 2009.
34. ОЕСР Дані. URL: <https://stats.oecd.org>.
35. ОЕСР. «ППП у цифрах: жовтень 2023 року.» URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/FDI-in-Figures-October-2023.pdf>.
36. Пілецький, В. «Назви опредметнених дій у науково-технічній термінології.» *Вісник Нац. ун-ту Львівська політехніка. Серія Проблеми української термінології* 453 (2002): 215.
37. Покровська, Н. «Економічна сутність поняття інтенсифікація виробництва.» *Економічний вісник НТУУ Київський політехнічний інститут* 12 (2015): 224.
38. Прямі іноземні інвестиції. Національний банк України, 2023. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_y.xlsx.
39. Рогач, О. І. *Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник*. Київ: Либідь, 2005.
41. *Словник української мови. У 20-ти томах*. Уклад. Л. В. Оліфіренко, Н. М. Заїка, І. В. Шевченко та ін. Київ: Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України, 2013. Том 2, стор. 366.
40. *Словник української мови: у 20-ти т.* Уклад. Л. В. Оліфіренко, Н. М. Заїка, І. В. Шевченко та ін. Київ: Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України, 2013.
42. Стефанів, І. Ф. «Методи інтенсифікації інвестиційних процесів в Україні.» *Економічний аналіз* 14, № 1 (2013): 345.
43. Суц, О. П. «Категорія соціальний ефект у правовому регулюванні інвестиційної діяльності.» У *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів*, Харків, 2016: 110–113.
44. Тесля, С. М. «Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація.» *Науковий вісник НЛТУ України* 19, № 3 (2009): 131-139.
45. *Українська радянська енциклопедія (УРЕ). У 12 томах*. 1961. Том 5, стор. 115.
46. *Український лінгвістичний портал*. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
47. Череп, А. В. *Інвестознавство*. Київ: Кондор, 2006. Стор. 60.

Стаття надійшла до редакції 16 жовтня 2023 р.
Прийнято до публікації: 10 листопада 2023 р.
Опубліковано: 15 грудня 2023 р.